

K výskytu bíle malované keramiky v Čechách

(Sdělení k článku Z. Hazlbauera—J. Špačka)

TOMÁŠ DURDÍK

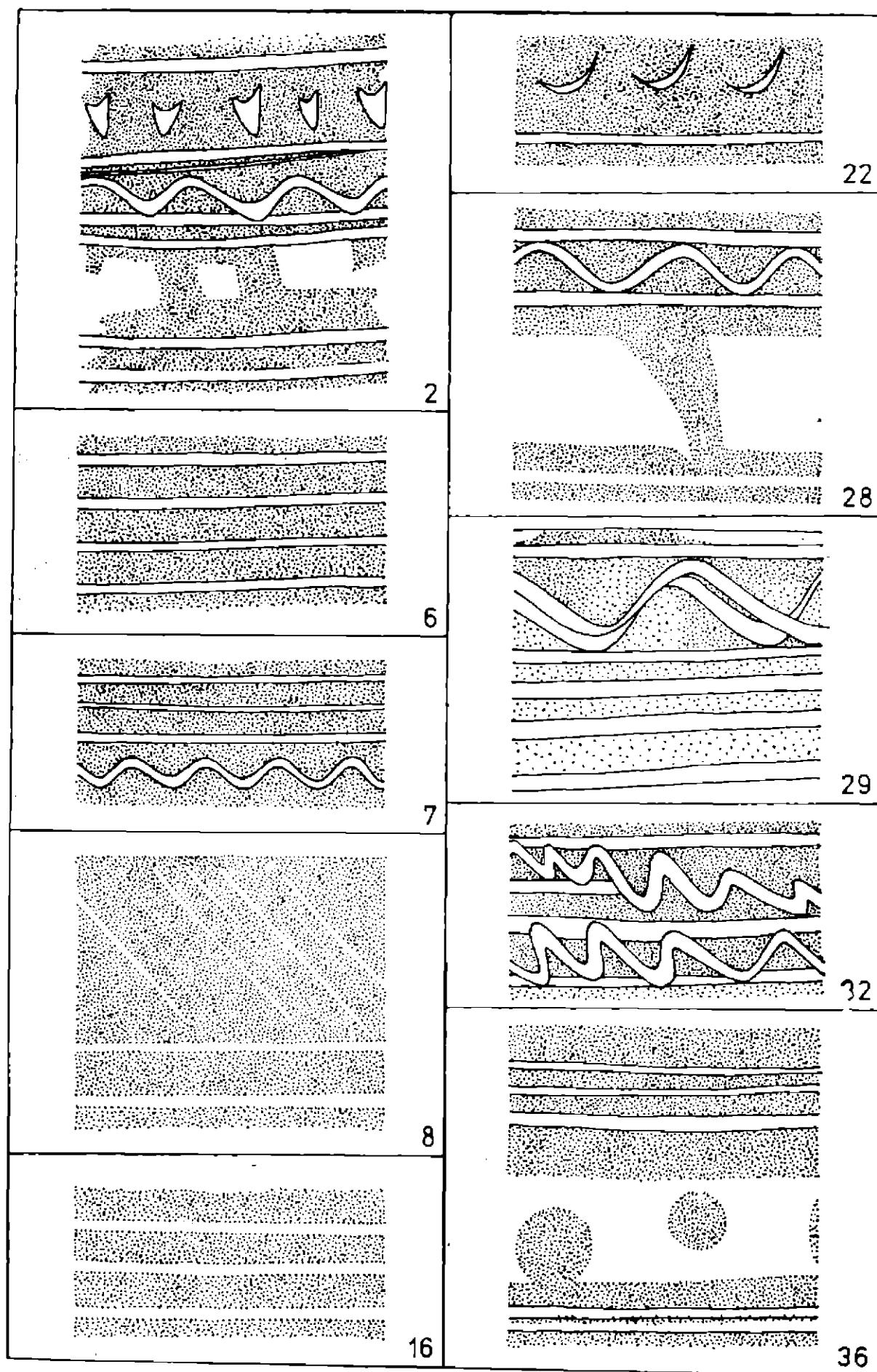
Středověká bíle malovaná keramika představuje výrazný okruh (Durdík v tisku), který byl rozpoznán na počátku 70. let při výzkumu hradů Krašova a Angerbachu. V současné době jsou kromě materiálu sebraného Z. Hazlbauerem a J. Špačkem známy řádově nejméně tisíce fragmentů a desítky celých nádob.

Klasickou oblastí výskytu je západní část okresu Rakovník a východní část okresu Plzeň-sever. Zde v Lubné u Rakovníka leží i jediné dosud známé výrobní centrum, doložené odpadní jámou se zmetky. Odsud zasahuje bíle malovaná keramika především na Plzeňsko a do oblastí pražské. Dle laskavého sdělení L. Hrdličky tvoří toto zboží v některých pražských souborech 15—25 % nalezené keramiky, v souboru z jedné z vrstev stratigrafie v Lobkovickém paláci na Pražském hradě je pak toto procento ještě vyšší. Zajímavé je, že zásah tohoto okruhu lze pozorovat především ve směru východ-západ. Například ve vlastním Křivoklátsku se bíle malované zboží vyskytuje pouze ve stopovém množství. Teritoriálně dosud zcela osamocena zůstává kolekce z hradu Kamýka nad Vltavou, jejíž interpretace si ještě vyžádá další studium. Bíle malovanou keramiku nalézáme ojediněle i na značně vzdálených lokalitách v západních (Tachov) i severovýchodních (Pustohrad, Ralsko) Čechách.

Prakticky všechny známé nálezy (s výjimkou mladší skupiny z Čelákovicka, která se zmiňovaným okruhem zjevně nespojuje) lze datovat od počátku 13. do první poloviny 14. století. Bíle malovaný dekor se uplatňuje buď jako přetah celé nádoby nebo v různých formách (obr. 1). Malování tvoří linie, rastry, tečky apod. Specifický případ, masově se vyskytující zvláště na Krašově a Angerbachu, představuje výzdoba sgrafitovou technikou, neznámá se vyskytující v kombinaci s klasickým malováním. Přes bíle malované plochy byl proveden rytý dekor (šroubovice, vlnice, vpíchy), čímž vznikl výrazný barevný efekt, u některých nádob s bílým přetahem celé plochy a červeným stěpem připomínající červené malování.

Bíle malovaný dekor se neomezuje pouze na určité tvary. Nalézáme jej na hrncích, hrncích se čtyřlaločnatým okrajem, džbánkách, pohárech, pohárech se čtyřlaločnatým okrajem, rendlicích, různých typech mis a lahvích.

Klasická oblast výskytu bíle malované keramiky si ještě vyžádá detailnější studium, zvláště proto, že stav výzkumu v tomto regionu je dosud, bohužel, značně neuspokojivý. Přesto však již dnes lze dobře tuto oblast vymezit a rozpoznat i periferní skupiny, mezi ně patří i pečlivě zpracované nálezy z Čelákovicka.

Obr. 1. Krašov hrad, k. ú. Bohy, okr. Plzeň-sever. Výběr z typů bílé malovaného dekoru. Bílé malování znázorněno tečkovaním. Čísła odpovídají jednotnému typáři užívanému autorem k deskripci středověké keramiky. Kresba J. Durdíková.

Literatura

Durdík, T. v tisku: Keramika bíle malovaná, in Encyklopedie československé archeologie.

Zusammenfassung

Zum Vorkommen der weiss bemalten Keramik im Böhmen

Die mittelalterliche weiß bemalte Keramik nimmt einen ausgeprägten Produktionsbereich mit dem Zentrum im Westteil des Bezirks Rakovník und Ostteil des Bezirks Plzeň-Nord ein. Von hier aus dehnte sie sich einerseits in die Gegend von Plzeň, andererseits in das Prager Gebiet aus, vereinzelt Funde gibt es auch an entfernteren und nordöstlichen Lokalitäten Böhmens. Diese Funde lassen sich in die Zeit vom Anfang des 13. bis in die erste Hälfte des 14. Jahrhunderts verlegen und bisher sind sicherlich Tausende von Fragmenten und Dekaden ganzer Gefäße bekannt. Der weiß gemalte Dekor erscheint so gut wie auf allen keramischen Formen als Überguß, Bemalung (Linien, Raster, Punkte) oder wurde in Sgraffittotechnik appliziert (weiße Übermalung mit folgendem geritztem Dekor, durch den markante Farbeffekte entstanden). Der gegenwärtige Forschungsstand gestattet einen Bereich des klassischen Vorkommens und periphere Gruppen zu unterscheiden, zu denen auch die sorgfältig bearbeiteten Funde aus der Gegend von Čelákovice gehören.

Abbildungen:

Abb. 1. Burg Krašov, Kataster Bohy, Bez. Plzeň-Nord. Auswahl aus den verschiedenen Typen weiß bemalter Keramik. Die weiße Bemalung wurde durch Punktieren gekennzeichnet. Die Zahlen entsprechen dem einheitlichen Typenverzeichnis, das der Autor zur Beschreibung der mittelalterlichen Keramik verwendet. Zeichnung J. Durdíková.

